

Μεθοδολογία
Κοινωνικών
Επιστημών

Βιβλιογραφικές
πηγές
Ζητήματα
δεοντολογίας

ΠΜΣ Πολιτικής Επιστήμης και
Κοινωνιολογίας

ΕΚΠΑ/Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης &
Δημόσιας Διοίκησης

- Εξάμηνο: Χειμερινό 2024-25
- Μάνος Τσατσάνης (Επίκουρος Καθηγητής)
- etsats@pspa.uoa.gr

Βιβλιογραφική επισκόπηση

- ✓ Η βιβλιογραφική επισκόπηση αποτελεί μέσο ανασκόπησης των βασικότερων απόψεων και ερευνών σχετικά με το πεδίο ενδιαφέροντος που έχετε επιλέξει.
- ✓ Μια καλή βιβλιογραφική επισκόπηση καταδεικνύει ότι έχετε καλή γνώση του πεδίου σας.
- ✓ Σημαντικό μέρος της σύνταξης μιας βιβλιογραφικής αναφοράς βασίζεται στην ανάγνωση των εργασιών άλλων ερευνητών στο πεδίο ενδιαφέροντός σας. Μπορείτε να αποκτήσετε σημαντικές δεξιότητες που θα σας βοηθήσουν να πάρετε ό,τι περισσότερο μπορείτε από τη μελέτη σας.
- ✓ Η **συστηματική επισκόπηση** είναι μια μέθοδος που εμφανίζεται κυρίως στην ποσοτική έρευνα ως τρόπος ενίσχυσης της αξιοπιστίας της βιβλιογραφικής αναζήτησης και επισκόπησης (δες και μετα-ανάλυση)
- ✓ Η **αφηγηματική επισκόπηση** είναι η πιο παραδοσιακή προσέγγιση και διαδεδομένη προσέγγιση

Γιατί είναι απαραίτητη η βιβλιογραφική επισκόπηση;

Χρειάζεται να ξέρετε τι
είναι ήδη γνωστό σχετικά
με το ερευνητικό σας
πεδίο

Μπορείτε να διδαχθείτε
από τα λάθη των άλλων

Μπορείτε να
πληροφορηθείτε για
διαφορετικές θεωρητικές
και μεθοδολογικές
προσεγγίσεις στο
ερευνητικό πεδίο σας.

Μπορεί να σας βοηθήσει
να διαμορφώσετε ένα
πλαίσιο ανάλυσης

Μπορεί να σας ωθήσει να
συμπεριλάβετε στην
έρευνά σας μεταβλητές τις
οποίες ειδάλλως δεν θα
είχατε ίσως σκεφτεί να
λάβετε υπόψη.

Μπορεί να σας υποδείξει
περαιτέρω ερευνητικά
ερωτήματα

Μετα-Ανάλυση

- Meta-analysis: Συστηματική επισκόπηση αποκλειστικά ποσοτικών ερευνών.
- Συγκέντρωση δεδομένων για διερεύνηση σχέσεων. Μοιάζει αλλά δεν είναι ακριβώς «δευτερογενής ανάλυση»
- Στη δευτερογενή ανάλυση έχουμε **πρόσβαση** στο ερευνητικό υλικό, ενώ η μετα-ανάλυση είναι ένας τρόπος **σύνοψης ερευνητικών αποτελεσμάτων** και διερεύνησης πιθανών σχέσεων μεταξύ φαινομένων-μεταβλητών.

Βιβλιογραφική επισκόπηση: Ερωτήματα που μας ενδιαφέρουν

- ✓ Τι είναι ήδη γνωστό σχετικά με αυτό το πεδίο;
- ✓ Ποιες είναι οι συναφείς προς το πεδίο αυτό έννοιες και θεωρίες;
- ✓ Ποιες ερευνητικές μέθοδοι και ερευνητικά σχέδια έχουν εφαρμοστεί στο συγκεκριμένο πεδίο;
- ✓ Ποια είναι τα τελευταία ευρήματα γύρω από κάποιο θεματικό πεδίο (state of the art)
- ✓ Παρατηρούνται αντιπαραθέσεις;
- ✓ Υπάρχει ασυμφωνία μεταξύ των αποτελεσμάτων;
- ✓ Υπάρχουν αναπάντητα ερωτήματα;

Αναζήτηση βιβλιογραφίας

Ψάξτε στη βιβλιοθήκη του πανεπιστημίου

-βρείτε τι υπάρχει διαθέσιμο

- εντοπίστε ενδεχόμενες συνδρομές του πανεπιστημίου σε διαδικτυακές βάσεις δεδομένων (π.χ. Jstor, Scopus, ProQuest)

[Βιβλιοθήκη Σχολής Οικονομικών και Πολιτικών Επιστημών](#)

Ψάξτε στο διαδίκτυο χρησιμοποιώντας μια κατάλληλη βάση δεδομένων (π.χ. Google Scholar)

Εξετάστε σχετικούς τίτλους και περιλήψεις ως προς τη συμβατότητα με το θέμα σας

Προμηθευτείτε και αρχειοθετήστε τα επιλεγμένα κείμενα (προσοχή στα διάσπαρτα pdf αρχεία)

Διαβάστε τα και κρατήστε σημειώσεις - Σημειώστε έρευνες που αξίζει να επιστρέψετε αργότερα

Να ελέγχετε τακτικά για νέο υλικό

Μερικές προειδοποιήσεις για το διαδίκτυο

- Οι μηχανές αναζήτησης βρίσκουν ιστοσελίδες, αλλά δεν τις αξιολογούν.
- Τα λεξικά και οι εγκυκλοπαίδειες χρησιμεύουν για βασικούς ορισμούς, αλλά όχι για κάτι παραπάνω από αυτό
- Να αποφεύγετε την wikipedia
- Πολλοί ιστότοποι εξυπηρετούν εμπορικούς σκοπούς. Γι' αυτό, μην παρασύρεστε από την προπαγάνδα.
- Εμπιστευθείτε: ακαδημαϊκές ιστοσελίδες (π.χ. με κατάληξη .edu), κυβερνητικές ιστοσελίδες, ή ιστοσελίδες μη κυβερνητικών οργανισμών (.org), με αυτή τη σειρά.
- Κατεβάστε και αποθηκεύστε όλο το υλικό που βρίσκετε στο διαδίκτυο. Οι ιστοσελίδες είναι δυναμικές και μπορεί κάποια άλλη στιγμή να μη βρείτε τα δεδομένα.

Google Scholar

Google Μελετητής

extreme right in europe

Άρθρα

Περίπου 3.580.000 αποτελέσματα (0,12 δευτ.)

Οποιαδήποτε στιγμή

Από το 2024

Από το 2023

Από το 2020

Προσαρμοσμένο εύρος...

Ταξινόμηση κατά συνάφεια

Ταξινόμηση κατά
ημερομηνία

Όλοι οι τύποι

Άρθρα ανασκόπησης

συμπερίληψη
ευρεσιτεχνιών

να περιλαμβάνονται
παραθέματα

Δημιουργία
ειδοποίησης

[ΒΙΒΛΙΟ] The extreme right in Europe

P Hainsworth - 2008 - api.taylorfrancis.com

... of **right**-wing extremism discusses the varying success of **extreme right** political parties in Western **Europe** ... the profile of the **extreme right**'s electorate assesses the impact of **right**-wing ...

☆ Αποθήκευση Παράθεση Γίνεται αναφορά σε 494 Σχετικά άρθρα Όλες οι 5 εκδοχές

The extreme right in Europe: a survey

P Ignazi - The Revival of **Right** Wing Extremism in the Nineties, 2014 - api.taylorfrancis.com

... What does **extreme right** mean? Which parties belong to the **extreme right**? Which common traits must they share in order to be considered members of the same (**extreme right**) family? ...

☆ Αποθήκευση Παράθεση Γίνεται αναφορά σε 77 Σχετικά άρθρα

[ΒΙΒΛΙΟ] The extreme right in Europe: Current trends and perspectives

U Backes, P Moreau - 2011 - vr-elibrary.de

... the well-organized **right** extremism in modern **Europe** as well as with its ... **Europe**; and the broad realm of their political ideas and cultural trends and the influence they exert on **European** ...

☆ Αποθήκευση Παράθεση Γίνεται αναφορά σε 65 Σχετικά άρθρα Όλες οι 3 εκδοχές

The European extreme-right and Islam: new directions?

JP Zúquete - The Populist Radical **Right**, 2016 - taylorfrancis.com

... Literature on the **European extreme right** has mirrored the ... on the definition of '**extreme right**' and its shortcomings, the ... out the emergence in the **extreme right** imagination of Islam ...

☆ Αποθήκευση Παράθεση Γίνεται αναφορά σε 341 Σχετικά άρθρα Όλες οι 5 εκδοχές

[ΒΙΒΛΙΟ] Mapping the extreme right in contemporary Europe

A Mammone, E Godin, B Jenkins - 2012 - api.taylorfrancis.com

... Likewise, this volume offers a wealth of information about the **extreme right** in the Balkans, Central and Eastern **Europe**, as well as in less-studied countries such as Portugal, Greece ...

☆ Αποθήκευση Παράθεση Γίνεται αναφορά σε 137 Σχετικά άρθρα Όλες οι 7 εκδοχές

Extreme-right parties in Eastern Europe

C Mudde - Patterns of Prejudice, 2000 - Taylor & Francis

... hypotheses on the emergence of **extreme right** wing parties in **Europe**. **European Journal**

Journal of Political Science and International Relations

[Home](#)[About](#) ▾[Archive](#)[Submission](#)[Special Issues](#) ▾[Editorial Board](#) ▾[Reviewers](#) ▾[Join](#) ▾[Events](#)[Contact](#) Open Access

Journal of Political Science and International Relations

ISSN Online: 2640-2785

ISSN Print: 2640-2769

Current Issue: Volume 7, Issue 4, December 2024

DOI: 10.11648/j.jpsir

<http://www.sciencepg.com/journal/jpsir>[Submit an Article](#) ↗[Submit an Abstract](#) ↗**1-2 weeks**

Time to first decision

4-6 weeks

First decision to acceptance

1-2 weeks

Acceptance to publication

100%

Open Access

[Recommend to Library](#)

Submission Guidelines

We're committed to making your publishing experience as easy and efficient as we can. Our submission guidelines will offer you the essential resources and guidance for a

Editorial Board

Journal of Political Science and International Relations benefits from a distinguished editorial board, who actively engage in the peer review process, providing direction for

Reviewer Guidelines

We encourage you to explore our reviewer guidelines, where you'll discover valuable insights and practical tips to enhance your role as a peer reviewer, promoting a

Προσοχή σε
μελέτες που
δημοσιεύονται
σε “predatory
journals”

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Η αναφορά στη δουλειά άλλων είναι μια από τις σημαντικότερες ακαδημαϊκές συμβάσεις.
- Δείχνει αναγνώριση ότι η δική σας δουλειά στηρίζεται (και) σε άλλους, χωρίς τους οποίους δεν θα μπορούσε να γίνει.
- Δείχνει ότι έχετε έλεγχο των πραγμάτων που έχουν γραφτεί στο πεδίο σας.
- Αποτρέπει τη λογοκλοπή (plagiarism), ένα από τα σοβαρότερα (αν όχι το σοβαρότερο) ακαδημαϊκό «αμάρτημα»: η διαδικασία αντιγραφής των ιδεών ή των γραπτών ενός άλλου και η παρουσίασή τους ως πρωτότυπων.
- Από τα διαθέσιμα συγλ, επιλέγουμε ένα και το ακολουθούμε με συνέπεια σε όλη την εργασία μας.

Τι είναι η λογοκλοπή;

- Λογοκλοπή σημαίνει προσποίηση ότι εμείς οι ίδιοι γράψαμε κάτι που στην πραγματικότητα έγραψαν άλλοι.
- Η λογοκλοπή μπορεί να γίνει κατά τύχη:
  - η μη χρήση εισαγωγικών για ρήσεις άλλων, μπορεί να είναι προϊόν απροσεξίας, και όχι πρόθεσης για απάτη
  - η παράλειψη αναφοράς μιας πηγής σε ένα κείμενο
- Μπορεί να μην υπάρχει λογοκλοπή:
  - στην ανακύκλωση δικού μας υλικού από προηγούμενη εργασία
  - στη μη αναφορά του εαυτού μας ως του συντάκτη μιας προηγούμενης εργασίας

What is plagiarism?

#1. CLONE

Submitting another's work, word-for-word, as one's own

#2. CTRL-C

Contains significant portions of text from a single source without alterations

#3. FIND - REPLACE

Changing key words and phrases but retaining the essential content of the source

#4. REMIX

Paraphrases from multiple sources, made to fit together

#5. RECYCLE

Borrows generously from the writer's previous work without citation

#6. HYBRID

Combines perfectly cited sources with copied passages without citation

#7. MASHUP

Mixes copied material from multiple sources

#8. 404 ERROR

Includes citations to non-existent or inaccurate information about sources

#9. AGGREGATOR

Includes proper citation to sources but the paper contains almost no original work

#10. RE-TWEET

Includes proper citation, but relies too closely on the text's original wording and/or structure

Οι βιβλιογραφικές παραπομπές

- Μια πηγή αναφέρεται συνήθως σε δύο μέρη:
  - την αναφορά: μέσα στο κείμενό σας, στο σημείο όπου τη χρησιμοποιείτε
  - τις πλήρεις λεπτομέρειες δημοσίευσης: σε μια λίστα παραπομπών ή βιβλιογραφίας, στο τέλος της διατριβής ή της έκθεσής σας.
- Υπάρχουν κατά βάση δύο συμβάσεις αναφοράς:
  - η μέθοδος αναφοράς συγγραφέα-ημερομηνίας, για την οποία χρησιμοποιείται κυρίως η μέθοδος του Χάρβαρντ
  - η μέθοδος των αριθμημένων σημειώσεων

Οι βιβλιογραφικές αναφορές

- Ακολουθήστε τις κατευθυντήριες οδηγίες όπου υπάρχουν (π.χ. εκπαιδευτικό ίδρυμα, εκδοτικός οίκος, επιστημονικό περιοδικό)
- Αν δεν προσφέρονται ξεκάθαρες κατευθυντήριες οδηγίες, χρησιμοποιήστε τη μέθοδο του Χάρβαρντ
- Σε κάθε περίπτωση, στο τέλος συμπεριλάβετε μια λίστα αναφορών
- Η βιβλιογραφία παρατίθεται στο τέλος του κειμένου με αλφαβητική σειρά, ως προς το επώνυμο των συγγραφέων. Μπορεί να είναι ενιαία ή να χωρίζεται ανά είδος πηγών ή/και ανά γλώσσα (ελληνόγλωσση, ξενόγλωσση κλπ).
- Βάζουμε όλες τις βιβλιογραφικές αναφορές από το κείμενο.
- Δεν βάζουμε πηγές που διαβάσαμε μεν, δεν χρησιμοποιήσαμε δε. Αν θέλουμε να προσθέσουμε Συμπληρωματική Βιβλιογραφία, τη διαχωρίζουμε από τις αναφορές.

Παράθεση πηγών ενδοκειμενικά

Τρεις τρόποι παράθεσης:

1. Χρήση αυτούσιων χωρίων-παραγράφων. Μέσα σε εισαγωγικά, αυτολεξεί μεταφορά του αποσπάσματος.
2. Παράφραση: Επαναδιατύπωση του βασικού νοήματος μιας ιδέας, τμήματος κειμένου κλπ.
3. Περίληψη: συνοπτική απόδοση της κεντρικής ιδέας ενός σχετικά μεγάλου τμήματος ενός κειμένου ή και ενός ολόκληρου κειμένου.

Παράθεση πηγών ενδοκειμενικά Harvard style/APA style (συγγραφέας-ημ/νία)

-Όποτε παραφράζουμε/χρησιμοποιούμε τις ιδέες ή τα επιχειρήματα κάποιου άλλου στην ανάλυσή μας, αμέσως μετά βάζουμε σε παρένθεση το όνομα και τη χρονιά δημοσίευσης π.χ.

...υπάρχει, όμως, σοβαρή κριτική που αμφισβητεί ως ψευδές το παραπάνω επιχείρημα (Επώνυμο, 2013).

Ή

όπως ισχυρίζεται ο Τσίρμπας (2020) οι πρώτες εκλογές της κρίσης στην Ελλάδα ήταν αυτές του 2009.

-Αν παραθέτουμε ακριβές απόσπασμα, βάζουμε εισαγωγικά και στην παρένθεση προσθέτουμε και τη σελίδα π.χ.

«όσο μεγαλύτερη οικονομική ανάπτυξη, τόσο περισσότερη δημοκρατία» (Επώνυμο, 2013, 361) ή (Επώνυμο, 2013, σ. 361).

-Η ανάγκη για αριθμό σελίδας υπάρχει και αν παραθέτουμε μια συγκεκριμένη ιδέα, έστω και παραφρασμένη. Κάποιες φορές (ανάλογα με τους συγκεκριμένους κανόνες του επιστημονικού περιοδικού, διδάσκοντα, πανεπιστημίου κλπ) στην περίπτωση που παραπέμπουμε μέσω παράφρασης σε σημείο ενός άρθρου δημοσιευμένου σε επιστημονικό περιοδικό, **δεν απαιτείται η συμπερίληψη του αριθμού σελίδας.**

Παράθεση πηγών ενδοκειμενικά Harvard style/APA style (συγγραφέας-ημ/νία)

- Αν το ακριβές απόσπασμα είναι πάνω από 30-40 λέξεις, τότε μειώνουμε τα περιθώριά του, σε σχέση με το υπόλοιπο κείμενο:

Όσον αφορά την τομεακή διάρθρωση της απασχόλησης στην Ελλάδα, από τη δεκαετία του 1990 καταγράφεται επέκταση της απασχόλησης στον τομέα των υπηρεσιών (εμπόριο, μεταφορές, επικοινωνίες, τραπεζικό σύστημα) και στον δημόσιο τομέα και συρρίκνωση της στον αγροτικό τομέα. Επίσης καταγράφεται συγκέντρωση της απασχόλησης στον ιδιωτικό τομέα στις μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις, καθώς σύμφωνα με στοιχεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής το 2008 το ποσοστό των απασχολούμενων σε αυτές προσέγγισε το 87,0% (Φιλίνης, 2013, σ.25).

- Αν παραθέτουμε εύρος σελίδων, τότε γράφουμε σσ. αντί για σ.

Παράθεση πηγών ενδοκειμενικά Harvard style/APA style (συγγραφέας-ημ/νία)

-Σε περίπτωση δύο συγγραφέων γράφουμε (Παντελίδου-Μαλούτα και Ζηργάνου, 2020)

-Σε περίπτωση τριών συγγραφέων γράφουμε (Tsatsanis, Freire and Tsirbas, 2014)

-Σε περίπτωση πολλών συγγραφέων (συνήθως πάνω από 4) γράφουμε (Tsirbas et al. ή Επώνυμο κ.ά, 2013)

-Δευτερεύουσες παραπομπές:

σύμφωνα με τον Επώνυμο (2000), όπως αναφέρεται σε Άλλον (2006, σ. 17)

-Για βιβλίο, περιοδικό, αναφορά **χωρίς συγγραφέα** βάζουμε τον τίτλο σε πλάγια γράμματα εντός της παρένθεσης (Έκθεση Πεπραγμένων Ε.Σ.Ρ., 2016, σ.4)

-Για άρθρο, κεφάλαιο βιβλίου, άρθρο στο ίντερνετ/ιστοσελίδα **χωρίς συγγραφέα** βάζουμε τον τίτλο εντός εισαγωγικών εντός της παρένθεσης («Παρατείνεται μέχρι τις 7 Δεκεμβρίου το lockdown», 2020)

Παράθεση πηγών ενδοκειμενικά Harvard style/APA style (συγγραφέας-ημ/νία)

-Νόμος:

(Νόμος 4256/2014, άρθρο 2, παρ. 5α)

-Δύο έργα του ίδιου συγγραφέα, το ίδιο έτος αναφέρονται ως εξής, με βάση τη σειρά έκδοσής τους, από το παλαιότερο στο νεότερο. [κείμενο] (Τσίρμπας, 2017β) [κείμενο] (Τσίρμπας, 2017α). Τα ίδια γράμματα χρησιμοποιούνται στη λίστα βιβλιογραφικών αναφορών.

-Πολλαπλά έργα αναφέρονται με κόμμα ή άνω τελεία στα ελληνικά (Κουτσιαράς, 2017, Τσίρμπας 2020) ή (Κουτσιαράς, 2017· Τσίρμπας, 2020) και με semicolon στα αγγλικά (Surname1, 2017; Surname2, 2020)

-Αν πρόκειται για έργο χωρίς χρονολογία γράφετε (Επώνυμο, χ.χ.) ή (Surname, n.d.)

-Όλες οι ενδοκειμενικές αναφορές μας παρέχονται και στο τέλος του κειμένου με τη μορφή πλήρους λίστας βιβλιογραφικών αναφορών. **Και μόνον αυτές.**

-Πρόκειται για το περισσότερο διαδεδομένο στυλ σήμερα.

Ενδοκειμενικά: Αριθμητικό στυλ ή στυλ υποσημειώσεων ή στυλ Vancouver

-Αριθμητικοί εκθέτες μπαίνουν στο επιλεγμένο σημείο με αύξουσα σειρά και, είτε στο κάτω μέρος της σελίδας (footnote) είτε στο τέλος του κειμένου ή κεφαλαίου (endnote) μπαίνει η πλήρης βιβλιογραφική αναφορά.

...υπάρχει, όμως, σοβαρή κριτική που αμφισβητεί ως ψευδές το παραπάνω επιχείρημα¹.

Και στο τέλος της σελίδας/κειμένου:

¹Επώνυμο, Όνομα (2013) *Τίτλος βιβλίου σε πλάγια*. Τόπος Δημοσίευσης: Εκδότης. (+σελίδα)

-Αντίστοιχα αν πρόκειται για ακριβές παράθεμα σε εισαγωγικά.

-Αν μια πηγή παρατίθεται παραπάνω από μια φορά, τότε την επόμενη φορά μπαίνει μια συντομογραφία της:

¹Επώνυμο...

-Όταν επαναλαμβάνεται μια πηγή στην αμέσως επόμενη υποσημείωση: ²Στο ίδιο, σ. 41 (θα το δείτε και *ibid* ή *idem* ή *Id* [νομικά κείμενα].)

-Όταν επαναλαμβάνεται μια πηγή οπουδήποτε αλλού, τότε *Συγγραφέας, Τίτλος (συντ.), ό.π., αρ. σελίδας*.

Ενδοκειμενικά: Αριθμητικό στυλ ή στυλ υποσημειώσεων ή στυλ Vancouver

- Προφανώς **footnotes** και **endnotes** χρησιμοποιούνται και για την παροχή περισσότερων πληροφοριών, σχολιασμό κλπ.
- Σε αυτό το στυλ δεν είναι απαραίτητη η συμπερίληψη βιβλιογραφίας, αν και είναι πάντα καλό να υπάρχει, εκτός αν ρητά ορίζεται κάτι άλλο (π.χ. στην Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης, οι επιστημονικές δημοσιεύσεις πρέπει να είναι στο αριθμητικό στυλ, χωρίς βιβλιογραφία στο τέλος).
- Είναι το στυλ που αποσπά λιγότερο τον αναγνώστη, αλλά είναι μάλλον περισσότερο κουραστικό/απαιτητικό για τον συγγραφέα.

Λίστα βιβλιογραφικών αναφορών (APA & Harvard)

Βιβλία/Μονογραφίες

APA : Κουτσιαράς, Ν. (2013). *Οι καιροί αλλάζουν. Εμείς*; Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.

Harvard : Κουτσιαράς, Ν. (2013). *Οι καιροί αλλάζουν. Εμείς*; Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.

APA: Τσίρμπας, Ι. (2007). *28 ημέρες. Προεκλογική περίοδος, πολιτική διαφήμιση και ειδησεογραφία*. [Πρόλογος: Β. Γεωργιάδου], Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.

Βιβλία/Μονογραφίες με 2 συγγραφείς

APA: Buchanan, J. M. και Tullock, G. (1962). *The calculus of consent*. Αν Άρμπορ, Μίσιγκαν: University of Michigan Press.

Harvard: Buchanan, J. M. & Tullock, G. (1962). *The calculus of consent*. University of Michigan Press, Αν Άρμπορ, Μίσιγκαν.

Σε περιπτώσεις ebooks, τα πεδία τόπος και εκδότης αντικαθίστανται από το URL και στα δύο στυλ

APA/Harvard: Χριστόπουλος, Δ. (2014). *Το «βαθύ κράτος» στη σημερινή Ελλάδα και η Ακροδεξιά*. Ανάκτηση από: <https://www.nissos.gr/> (Τελευταία πρόσβαση 26/11/2020)

Λίστα βιβλιογραφικών αναφορών (APA & Harvard)

Άρθρα σε επιστημονικά περιοδικά

APA: Gill, J. & Gaiours, J. (2002). Why does voting get so complicated? A review of theories for analyzing democratic participation. *Statistical Science*. 17 (4), σσ. 383-404.

Harvard: Gill, J. and Gaiours, J. (2002). 'Why does voting get so complicated? A review of theories for analyzing democratic participation'. *Statistical Science*. 17 (4), σσ. 383-404.

Λίστα βιβλιογραφικών αναφορών (APA & Harvard)

Κεφάλαια σε συλλογικούς τόμους

APA: Grofman, B. (1996). Political economy: Downsian perspectives in R.E. Goodin, and H.D. Klingemann (eds) *A new handbook of political science* (σσ. 691-701). Οξφόρδη: Oxford University Press.

Harvard: Grofman, B. (1996). 'Political economy: Downsian perspectives' in Goodin, R.E. and Klingemann, H. D. (eds) *A New Handbook of Political Science*. Oxford University Press, Οξφόρδη, σσ. 691-701.

APA: Τσίρμπας, Ι. (2009). Η Πτώση του Δικομματισμού μετά τις Εκλογές του 2007: Τα Χαρακτηριστικά, οι Αιτίες και η Ισχύς του Φαινομένου. Στο Ν. Μαραντζίδης, Τ. Παππάς, & Γ. Κωνσταντινίδης (επιμ.) *Κόμματα και πολιτική στην Ελλάδα* (σσ. 103-132). Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική.

Harvard: Τσίρμπας, Ι. (2009). «Η Πτώση του Δικομματισμού μετά τις Εκλογές του 2007: Τα Χαρακτηριστικά, οι Αιτίες και η Ισχύς του Φαινομένου». Στο Μαραντζίδης, Ν., Παππάς, Τ., και Κωνσταντινίδης, Γ. (επιμ.) *Κόμματα και πολιτική στην Ελλάδα*. Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα, σσ. 103-132.

Λίστα βιβλιογραφικών αναφορών (APA & Harvard)

Άρθρα στο Ίντερνετ με συγγραφέα

APA: Τσίρμπας, Γ. (21/6/2016) «Όχι» και Brexit: ανορθολογικοί risk-lovers ή άλλου τύπου ορθολογικοί παίκτες; *Ηλεκτρονικό Περιοδικό Χρόνος*. Ανάκτηση από <http://chronos.fairead.net/tsirbas-brexit> (Τελευταία πρόσβαση 30/5/2017).

Harvard: Τσίρμπας, Γ. (2016) '«Όχι» και Brexit: ανορθολογικοί risk-lovers ή άλλου τύπου ορθολογικοί παίκτες;' *Ηλεκτρονικό Περιοδικό Χρόνος*, 21/6. Ανάκτηση από <http://chronos.fairead.net/tsirbas-brexit> (Τελευταία πρόσβαση 30/5/2017).

Άρθρα στο Ίντερνετ χωρίς συγγραφέα

APA: Καμίνης: Η Χρυσή Αυγή είναι εγκληματική οργάνωση. (30/5/2017) Ανακτήθηκε από <http://news.in.gr/greece/article/?aid=1500146812> (Τελευταία πρόσβαση 30/5/2017).

Harvard: *Η Χρυσή Αυγή είναι εγκληματική οργάνωση*. (2017). 30/5/2017, Ανακτήθηκε από <http://news.in.gr/greece/article/?aid=1500146812> (Τελευταία πρόσβαση 30/5/2017).

Μέσα στο κείμενο:

APA: ("Καμίνης: Η Χρυσή Αυγή είναι εγκληματική οργάνωση", 2017)

Harvard: (Καμίνης: Η Χρυσή Αυγή είναι εγκληματική οργάνωση, 2017)

-Αν ο τίτλος είναι πολύ μεγάλος, βάζουμε μόνο τις πρώτες λέξεις.

Λίστα βιβλιογραφικών αναφορών (APA & Harvard)

2 έργα του ίδιου συγγραφέα στην ίδια χρονολογία

Μέσα στο κείμενο:

(Budge, 1983b)...(Budge, 1983a)

Στη λίστα βιβλιογραφικών αναφορών βάζουμε τον αντίστοιχο δείκτη, ακολουθώντας τους υπόλοιπους κανόνες, τόσο στο APA όσο και στο Harvard style.

Ο δείκτης (α, β, κλπ) γράφεται με βάση τη χρονολογική σειρά έκδοσης, από το παλαιότερο στο νεότερο.

Αν έχουμε πολλά έργα του ίδιου συγγραφέα, στη λίστα βιβλιογραφικών αναφορών επίσης γράφονται από το παλαιότερο στο νεότερο.

Λίστα βιβλιογραφικών αναφορών (APA & Harvard)

“ΓΚΡΙΖΑ” ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Επίσημες πηγές, χωρίς συγγραφέα

APA/Harvard: Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης (2013). *Έκθεση πεπραγμένων 2012*. Αθήνα.

Διπλωματική εργασία/Διδακτορικό

APA: Frank, S.T. (2005). *Source and synaptic contacts of nitric oxide signaling circuitry in the primary visual thalamus: The Mouse as a comparative model of thalamic form and function* [MA dissertation]. Wake Forest University.

Harvard: Frank, S.T. (2005). *Source and synaptic contacts of nitric oxide signaling circuitry in the primary visual thalamus: The Mouse as a comparative model of thalamic form and function*. MA Dissertation. Wake Forest University.

Λίστα βιβλιογραφικών αναφορών (APA & Harvard)

Γενικοί κανόνες

1. Με κεφαλαία γράφεται μόνο το πρώτο γράμμα της πρώτης λέξης στους τίτλους (άρθρων, κεφαλαίων, βιβλίων) (προφανώς και τα κύρια ονόματα ή όσες λέξεις γράφονται με κεφαλαίο π.χ. European). Επίσης, με κεφαλαία γράφεται κάθε ουσιαστικό των τίτλων επιστημονικών περιοδικών.
2. Αν κάνετε ενιαία λίστα, χρησιμοποιείτε το πρότυπο ΕΛΟΤ 743 με βάση τη γλώσσα συγγραφής.
3. Εισαγωγικά στους τίτλους των άρθρων μπαίνουν στο Harvard Style για τις βιβλιογραφικές αναφορές, αλλά ΌΧΙ στο APA style.
4. Στους συλλογικούς τόμους τα ονοματεπώνυμα των επιμελητών μπαίνουν με σειρά Επώνυμο, Αρχικό ονόματος στο Harvard style και Αρχικό ονόματος, Επώνυμο στο APA style.
5. Στην τελευταία έκδοση του APA style (7th) δεν υπάρχει η υποχρέωση αναγραφής του τόπου έκδοσης, παρά μόνο του εκδότη. Παρόλα αυτά, ο νέος αυτός κανόνας δεν είναι ακόμα ιδιαίτερα διαδεδομένος, στις περισσότερες περιπτώσεις αναφέρεται ο τόπος, συνεπώς δεν είναι λάθος. Στο Harvard style, ο τόπος (συνήθως, αλλά όχι πάντα) έπεται του εκδότη, με κόμμα μεταξύ τους, ενώ στις προηγούμενες εκδόσεις του APA ο τόπος προηγείται του εκδότη με άνω/κάτω τελεία μεταξύ τους.

Λίστα βιβλιογραφικών αναφορών (APA & Harvard)

Γενικοί κανόνες

6. Για περισσότερους από έναν συγγραφείς, στο APA style πριν από τον τελευταίο συγγραφέα μπαίνει το σύμβολο «&», ενώ στο Harvard style μπαίνει «και» ή “and” (στα αγγλικά).
7. Στο APA style για τα κεφάλαια σε συλλογικούς τόμους, οι αριθμοί σελίδων μπαίνουν μετά τον τίτλο του τόμου σε παρένθεση, ενώ στο Harvard style στο τέλος της αναφοράς.
8. Για τα άρθρα στο Ίντερνετ, η ακριβής ημερομηνία μπαίνει στην παρένθεση μετά τον συγγραφέα, ενώ για το Harvard style, στο τέλος της αναφοράς.
9. Υπάρχουν δεκάδες υποπεριπτώσεις και παραλλαγές των παραπάνω κανόνων. Καλό είναι να ακολουθούμε αυτό που κάθε φορά ζητείται από διδάσκοντες, έντυπα, πανεπιστημιακά ιδρύματα.

Τι είναι η «δεοντολογική» έρευνα;

Σε γενικές γραμμές, δεοντολογική συμπεριφορά στην έρευνα σημαίνει:

- 1. Μη πρόκληση βλάβης στους συμμετέχοντες**
- 2. Συγκατάθεση από τους συμμετέχοντες**
- 3. Μη παραβίαση της ιδιωτικότητάς τους (ανωνυμία και εμπιστευτικότητα)**
- 4. Μη παραπλάνηση και εξαπάτηση (γνώση του περιεχομένου της έρευνας)**

10 αμφιλεγόμενες πρακτικές στην κοινωνική έρευνα

Robson, C., 2007, *Η έρευνα του πραγματικού κόσμου*, Αθήνα: Gutenberg, σ. 82

- 1) Εμπλοκή ανθρώπων χωρίς τη γνώση ή τη συγκατάθεσή τους.
- 2) Ο καταναγκασμός τους σε συμμετοχή.
- 3) Η απόκρυψη πληροφοριών σχετικά με την αληθή φύση της έρευνας.
- 4) Η εξαπάτηση των συμμετεχόντων με οποιοδήποτε άλλο τρόπο.
- 5) Η παρακίνηση σε ενέργειες που μειώνουν την αυτοεκτίμηση των συμμετεχόντων.
- 6) Η παραβίαση των δικαιωμάτων του αυτοπροσδιορισμού (δεν μπορούμε να ζητάμε από τους ανθρώπους να αλλάξουν).
- 7) Η έκθεση σε φυσικό ή ψυχολογικό άγχος.
- 8) Η παραβίαση της ιδιωτικής ζωής.
- 9) Η σύγκρουση συμφερόντων
- 10) Αντιμετώπιση των συμμετεχόντων με άδικο μέσα, χωρίς αβρότητα ή σεβασμό.

Πώς μπορείτε να
προκαλέσετε βλάβη
στους
συμμετέχοντες;

- Προκαλώντας σωματική βλάβη
- Προκαλώντας άγχος ή άλλη ψυχολογική βλάβη
- Αποκαλύπτοντας την ταυτότητά τους
  - Προκαλώντας βλάβη στις προοπτικές καριέρας τους, στις επαγγελματικές τους ευκαιρίες, στις οικογενειακές και κοινωνικές σχέσεις

Παραβίαση της ιδιωτικότητας

- Η ιδιωτικότητα συνδέεται στενά με την έννοια της εν επιγνώσει συγκατάθεσης
- Ο συμμετέχων στην έρευνα δεν απεμπολεί το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή παρέχοντας την εν επιγνώσει συγκατάθεσή του.
- Οι συγκαλυμμένες μέθοδοι θεωρείται ότι παραβιάζουν την αρχή της ιδιωτικότητας
- Το θέμα της ιδιωτικότητας συνδέεται στενά με ζητήματα ανωνυμίας και εμπιστευτικότητας στην ερευνητική διαδικασία.

Στο έντυπο ενήμερης συγκατάθεσης ή παραχωρητήριο θα πρέπει να αναφέρεται:

- ✓ το θέμα της έρευνας·
- ✓ το πλαίσιο διεξαγωγής της (ερευνητικό ή άλλο πρόγραμμα, διπλωματική εργασία, διδακτορική διατριβή ή άλλο)·
- ✓ η ταυτότητα του ερευνητή ή του φορέα διεξαγωγής (ατομικός ερευνητής, ερευνητική ομάδα, ερευνητικό κέντρο)·
- ✓ ο τρόπος χρήσης και αξιοποίησης του υλικού (ερευνητικοί ή εκπαιδευτικοί σκοποί, αξιοποίηση στο πλαίσιο δημοσιεύσεων, διάθεση για δευτερογενή ανάλυση κ.ά.)·
- ✓ διαβεβαίωση ότι η συμμετοχή είναι απολύτως εθελοντική και η απόσυρση από τη διαδικασία επιτρέπεται οποιαδήποτε στιγμή.
- ✓ Θα πρέπει να ζητείται η άδεια για την καταγραφή και να προσδιορίζονται οι τρόποι καταγραφής της συνέντευξης (ηχογράφηση ή/και βιντεοσκόπηση-ορισμένες φορές γίνεται προφορικά).
- ✓ Σημαντικό είναι να περιλαμβάνει τις δεσμεύσεις που αναλαμβάνει ο ερευνητής σε ό,τι αφορά την ανωνυμοποίηση ή την ψευδωνυμοποίηση του υλικού, την εχεμύθεια και την εμπιστευτικότητα ως προς τις πληροφορίες, που θα περιέλθουν εις γνώση του (καθώς και ενδεχόμενοι ειδικοί όροι για τη χρήση του υλικού).

Πρότυπο εντύπου συγκατάθεσης

Σας προσκαλώ να λάβετε συμμετοχή στην έρευνα ...(τίτλος έρευνας)

...Η

Σας προσκαλώ να δώσετε την άδεια να συμμετέχει στην έρευνα ...(τίτλος έρευνας)... το παιδί σας/ο/η κηδεμονευόμενος/η σας

- **ΣΚΟΠΟΣ ΕΡΕΥΝΑΣ** (περιγράψτε εδώ με απλά λόγια το σκοπό της έρευνάς σας και τον τρόπο συλλογής στοιχείων πχ.συνεντεύξεις, ερωτηματολόγια κλπ)
- **ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ** (περιγράψτε εδώ με απλά λόγια τι μπορεί να προσφέρει η παρούσα έρευνα στην επιστήμη ή/και στην κοινωνία. Εάν υπάρχουν πιθανά οφέλη για το/τη συμμετέχοντα/ουσα, πχ. προσωπική ενδυνάμωση ή γνωριμία με άλλα άτομα που βρίσκονται σε παρόμοια συνθήκη κλπ., παρακαλώ αναφέρετέ τα)
- **ΕΜΠΙΣΤΕΥΤΙΚΟΤΗΤΑ**

Όλες οι πληροφορίες που αντλούμε μέσω της έρευνας είναι ΕΜΠΙΣΤΕΥΤΙΚΕΣ. Οποιοσδήποτε πληροφορίες αποκτηθούν μέσω της παρούσας έρευνας και οι οποίες θα μπορούσαν να σας ταυτοποιήσουν προσωπικά, θα παραμείνουν απόρρητες και θα αποκαλυφθούν μόνο με την άδειά σας. Σε περίπτωση που τα αποτελέσματα της έρευνας δημοσιευτούν ή παρουσιαστούν σε συνέδρια ή σε αντίστοιχα επιστημονικά πλαίσια δεν θα συμπεριληφθούν πληροφορίες που θα αποκαλύπτουν την ταυτότητα των συμμετεχόντων/ουσών.

- **ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΚΑΙ ΑΠΟΧΩΡΗΣΗ**

Η συμμετοχή στην έρευνα είναι ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΗ. Μπορείτε να αρνηθείτε να απαντήσετε σε τυχόν ερωτήσεις που δεν επιθυμείτε να απαντήσετε. Μπορείτε να αποσύρετε τη συγκατάθεσή σας για συμμετοχή στην έρευνα οποιαδήποτε στιγμή πριν την ολοκλήρωσή της ή τη δημοσίευση των αποτελεσμάτων της. Εάν έχετε οποιοσδήποτε ερωτήσεις ή ανησυχίες σε σχέση με την έρευνα, μη διστάσετε να επικοινωνήσετε με τον/την/τους/τις ερευνητή/τρια/τες/τριες.

Παραπλάνηση στην έρευνα

- Παραπλάνηση συνήθως σημαίνει να παρουσιάσουμε την έρευνά μας ως κάτι διαφορετικό απ' ό,τι είναι στην πραγματικότητα, ώστε οι συμμετέχοντες να **ανταποκριθούν πιο φυσικά**
- Αυτό σημαίνει πως είναι μια ιδιαίτερα **διαδεδομένη πρακτική**
- Πρέπει να φροντίζουμε να κρατάμε την παραπλάνηση σε χαμηλά επίπεδα, και, όταν είναι αναγκαία για την έρευνα, να μειώνουμε το βαθμό και τον αντίκτυπό της όσο είναι δυνατόν.
- Πέρα από ηθικές ενστάσεις σχετικά με την παραπλάνηση, οι συμμετέχοντες στην έρευνα μπορεί να γίνουν επιφυλακτικοί στο να παράσχουν δεδομένα πιστεύοντας ότι θα παραπλανηθούν ή θα εξαπατηθούν

Οι συμμετέχοντες στην έρευνα πρέπει να έχουν επίγνωση της συμμετοχής τους και της διαδικασίας της έρευνας

Αλλά:, η αρχή αυτή «εφαρμόζεται πιο εύκολα στα λόγια, παρά στην πράξη» (Homan, 1991:73).

- Είναι εξαιρετικά δύσκολο να δοθούν στους υποψηφίους συμμετέχοντες όλες απολύτως οι απαιτούμενες πληροφορίες που θα τους επέτρεπαν να λάβουν μια τεκμηριωμένη απόφαση σχετικά με την ενδεχόμενη ανάμειξή τους.
- Π.χ. στην εθνογραφική έρευνα, ο ερευνητής έρχεται σε επαφή με διάφορους ανθρώπους, και δεν είναι πρακτικό να διασφαλιστεί για όλους ανεξαιρέτως η δυνατότητα εν επιγνώσει συγκατάθεσης, διότι προκαλεί μεγάλες δυσχέρειες στις εκάστοτε συνθήκες καθημερινής συναναστροφής.
- Το ίδιο πρόβλημα ισχύει συχνά και στην ποσοτική έρευνα (π.χ. δομημένες συνεντεύξεις)

Η σύγκρουση συμφερόντων στην έρευνα

- **Παραδείγματα:**

- Ο έλεγχος ενός καταναλωτικού προϊόντος, όταν η έρευνα χρηματοδοτείται από την εταιρεία που παράγει το προϊόν, η οποία ταυτόχρονα έχει και τα πνευματικά δικαιώματα επί της δημοσίευσης των αποτελεσμάτων
- Ένας ερευνητής έχει ταυτόχρονα θέση σε μια επιχείρηση που ταυτοχρόνως έχει ως στόχο την επιρροή της κυβερνητικής πολιτικής
- Ένας ερευνητής είναι μέλος μιας επιτροπής χρηματοδότησης ερευνών, η οποία αποφασίζει την κατανομή πόρων μεταξύ φορέων, συμπεριλαμβανομένου του τμήματός του ή του εργαστηρίου του.
- Μια ερευνήτρια μπορεί να κριθεί να αξιολογήσει ερευνητικά έναν φορέα που χρηματοδοτεί τη δική της έρευνα
- Οι ερευνητές μπορεί να έχουν συγκρουόμενα συμφέροντα με τους ερευνώμενους.

Καλές πρακτικές για την αποφυγή της σύγκρουσης συμφερόντων στην έρευνα

- Δημόσια αναγνώριση όλων των πιθανών συγκρούσεων συμφερόντων και γνωστοποίησή τους στις αρμόδιες αρχές (πανεπιστήμιο, φορέα χρηματοδότησης, φορέα δημοσίευσης κλπ)
- Αν η σύγκρουση συμφερόντων κρίνεται σοβαρή, τότε το ερευνητικό σχέδιο πρέπει να εγκαταλείπεται.
- Συχνά, μια απλή δήλωση της σύγκρουσης συμφερόντων αρκεί. Κάποιες φορές όμως μπορεί να χρειαστεί
  - Τροποποίηση του ερευνητικού σχεδίου
  - Τερματισμό μιας σχέσης που προκαλεί τη σύγκρουση συμφερόντων.
  - Μη συμμετοχή σε κάποιο μέρος της έρευνας.
  - Αποποίηση κάποιων οικονομικών ωφελειών κλπ

Παραδείγματα διάσημων ερευνών με ζητήματα δεοντολογίας

Ανθρώπινη υπακοή-Stanley Milgram (1963, 1965) (ό.π.)

- Ψυχολογικό πείραμα με σκοπό να διερευνήσει την προθυμία ανθρώπων να βλάψουν άλλους ανθρώπους.
- 40 ενήλικοι άντρες με διαφορετικές διαδρομές ζωής. Μετά από κλήρωση ένας μαθητής αντιστοιχίζεται σε κάθε έναν από τους 40 δασκάλους.
- Οι «μαθητές» αντιστοιχούν ζεύγη λέξεων και οι «δάσκαλοι» τους κάνουν ολοένα και ισχυρότερο ηλεκτροσόκ, κατόπιν εντολής. Οι αντιδράσεις των μαθητών είναι αντιληπτές από τους δασκάλους, οι οποίοι όμως δεν βλέπουν τους μαθητές, μόνο τους ακούν. Τα σοκ είχαν ενδείξεις.
- 26 από τους 40 συνέχισαν μέχρι τέλους, ακόμα και όταν δεν υπήρχε πλέον κανένα σημείο ζωής. Μόνο 5 σταμάτησαν στις πρώτες έντονες αντιδράσεις.
- Προφανώς τα ηλεκτροσόκ ήταν ψεύτικα και οι μαθητές συνεργάτες.
- Τα υποκείμενα όμως τραυματίστηκαν ψυχικά και η διαμάχη περί της δεοντολογίας συνεχίζεται...

Παραδείγματα διάσημων ερευνών με ζητήματα δεοντολογίας

«Τσαγερί» (Tearoom Trade, 1970)

- Ένας μεταπτυχιακός φοιτητής (Laud Humphreys) ενδιαφέρθηκε για τη μελέτη της ομοφυλοφιλικής συμπεριφοράς και ειδικά στις περιστασιακές ερωτικές συνευρέσεις μεταξύ μη ανοικτά ομοφυλόφιλων ανδρών.
- Εστίασε σε δημόσιες τουαλέτες πάρκων (τσαγερί).
- Προφανώς υπήρχε απόλυτη ανάγκη διασφάλισης της ανωνυμίας όσων συμμετείχαν (οικογενειάρχες, αποδεκτά ετεροφυλόφιλα μέλη της κοινότητας).
- Συμμετοχική παρατήρηση: Ο ερευνητής πήρε το ρόλο του τσιλιαδόρου-ηδονοβλεψία (της παρατηρήτριας- "watchqueen"), μπορούσε να καταγράψει τη δράση μεταξύ των δύο (μέρος της σύμβασης), αλλά δεν μπορούσε προφανώς να τους ρωτήσει άλλες πληροφορίες.
- Έπαιρνε λοιπόν τις πινακίδες κυκλοφορίας τους, έβρισκε τη διεύθυνσή τους από την αστυνομία, εμφανιζόταν μεταμφιεσμένος στα σπίτια τους ως ερευνητής και ρωτούσε και ό,τι άλλο ήθελε για να συμπληρώσει τα δεδομένα του.
- Αντιπαράθεση μέχρι σήμερα σχετικά με τη δεοντολογία της συγκεκριμένης έρευνας.